Hitit Üniversitesi ***Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi***
Cilt 1, Sayı 1, Aralık 2008 (73-90)

HİTİTLERDE ÖLÇÜ BİRİMLERİ VE BUNLARIN HİTİT METİNLERİNDE KULLANIMI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

*İlknur TAŞ**

Öz

Hitit Devleti, M.Ö.1650–1200 yılları arasında bugünkü Orta Anadolu platosunda belgelerde "Hatti Ülkesi" olarak anılan yerde doğup gelişmiştir. Hititler, bugünkü Çorum sınırları içinde bulunan Hattušaš (Boğazköy) başkent olmak üzere Anadolu'nun büyük bir kısmıyla Kuzey Suriye'yi de içine alan bölgede büyük bir imparatorluk kurmuşlardır.

Hititçe çivi yazılı belgelerde kişi ya da Hitit Devleti'ne bağlı çeşitli kurumlarla ilgili para ile ifade edilebilecek bilgilerin sistematik bir şekilde sunulduğunu görmekteyiz. Hitit Devleti'ne bağlı çeşitli kurumlarda yine para ile ilgili konuların bir uzman denetiminde incelendikten ve gözetimden geçtikten hemen sonra kaydedildiğine tanık olmaktayız. Belgelerde bir insanın o dönem itibarıyla gündelik yaşamında ihtiyacı olan hemen her şey fiyatlandırılmış değişim aracı olarak da gümüş kullanılmıştır. Hitit metinlerinde değişik kayıtlarda birçok ölçü birimi geçmektedir. Bu kayıtların pek çoğu imparatorluk devrine (M.Ö. 1450–1200) tarihlendirilmektedir.

Hititçe çivi yazılı belgelerde ayrıca hayvan ve eşyaların kira fiyatları sistematik bir şekilde kaydedilmiştir. Hitit yasalarında, bazı cezaların para ile tazmini söz konusudur. Bazı durumlarda, herhalde çiftliklerde çalıştırılacak insan sayısının kapasitesini ölçmek için, kent veya köylerde oturan insanların nüfus sayımlarına benzeyen sayımları yapılmış ve bunlar listeler halinde tabletlere geçirilmiştir.

Gerek fiyatlandırma gerekse bu fiyatlandırmanın kayıt altına alınması ve ölçümlerin bu kayıtlarda açıkça belirtilmesi; Hitit idari sistemi içinde düzenleyici ve denetleyici bir yapının oldukça etkin olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: *Hitit Devleti, Hitit Belgeleri, Ölçü Birimleri, Hitit Yasaları, Kült Envanter Metinleri.*

* Yrd. Doç. Dr., Hitit Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü.

A Review on the Units of Measurement in Hittites and Their Usage in Laws, Records and Other Texts

Abstract

The Hittite Kingdom was established in north-central Anatolia, called as "the Hatti Land" in cuneiform tablets in the first half of 17th century BC. The Hittites developed Hittite a great kingdom, centered at Hattuša (Boğazköy in Çorum) including the most part of Anatolian territory and Northern Syria, in a period of 1650-1200 BC. The information about the pecuniary cases regarding persons and the foundations of the Hittite kingdom were given systematically in the Hittite cuneiform texts (a period between 17th-13th centuries BC.). It also seems that the pecuniary transactions in the establishments of the Hittite Kingdom were inspected by professional auditors, and so the data regarding the pecuniary management were recorded at the same time by them. According to the texts, almost everything, which the human-beings needed in daily-life, was priced, and silver was used as an exchange instrument. A number of units of measurement appear in different kinds of Hittite texts. It seems that most of those texts belonged to the Hittite Great Kingdom era (1450-1200 BC).

The hiring prices of domestic animals and artifacts were recorded systematically in the Hittite cuneiform documents. It also seems that some punishments could be recompensed with money in the Hittite laws. In some cases, the censuses were carried out living in villages and towns perhaps to know capacity of the people who would work in farms and the lists were recorded on the cuneiform tablets.

Both pricing and recording of the pricing system, and also designation of the measures in those records shows that a regulating and controlling mechanism was active in the Hittite administrative system.

Key words: *The Hittite Kingdom, the Hittite Documents, the Hittite Laws, the Cultic Inventory Texts.*

I. GİRİŞ

Hitit Devleti, M.Ö.17.yüzyılın ilk yıllarında, Orta Anadolu platosunda belgelerde "Hatti Ülkesi" olarak anılan yerde doğup gelişmiştir. Hititler, geçen 500 yıllık süre içinde, Geç Bronz çağı olarak adlandırılan dönemde Anadolu'nun büyük bir kısmı ile Kuzey Suriye ve Mezopotamya'nın batısını da içine alan bir bölgeye hâkim olmayı başarmışlardır. Tüm bu süre içinde Hitit İmparatorluğu, bütün Yakın Doğuda gücünün zirvesine ulaşmış ve bu devire tarihlenen belgelerde Hitit kralı, Mısır, Babil, ve Asur kralları ile eşit düzeyde dünyanın en büyük krallarından biri olarak anılmaya başlamıştır. Hititler hakkındaki bilgilerimizi genellikle Hitit yerleşim merkezlerinde ele geçen Hititçe, Akadca, Hurrice, Hattice, Palaca, Luvice dillerinde yazılmış çivi yazılı tabletlerden öğrenmekteyiz. En çok tablet bulunan, aynı zamanda en sistemli şekilde incelenen yer Hitit İmparatorluğu'nun başkenti Hattuša (Boğazköy) ve ayrıca Šapinuwa (Ortaköy)'dır. Diğer çivi yazılı belgeler ise, Maşathöyük (Tapigga), Kuşaklıhöyük (Šarišša) ve seyrek olarak da İnandık'ta, Tarsus'ta ve Alacahöyük'te ele geçmiştir. Hititçe tabletler Tell el-Amarna gibi Anadolu dışı merkezlerdede ortaya çıkarılmıştır. Ayrıca Hitit Devleti'nin idari